

Crisis? Ja, maar niet voor deze mensen. Op een immer veranderende arbeidsmarkt lopen zij in de voorhoede, de werknemers met een nieuw beroep. Omdat ze graag avonturieren en pionieren, of gewoon omdat ze zichzelf heruitvinden. Een reeks over beroepen die tien jaar geleden nog niet bestonden.

DE HERSTELBEMIDDELAAR

Dominique Bataillie brengt daders en slachtoffers van misdrijven samen

In een huiselijk pand langs de Gentse kaaien liggen de kantoren van de herstelbemiddelingsdienst van het gerechtelijk arrondissement Gent. De praatriimte doet wat kil aan. Op het prikbord prijken een paar vergeelde krantenartikels over de overkoepelende vzw Suggnomè. Op tafel staat een gevulde koffiekkan en koelgestrommel. Een glasgordijn houdt pottenkijkers buiten. Het is hier dat (meerderjarige) daders en slachtoffers elkaar voor het eerst in de ogen kijken na een misdrijf, onder de deskundige begeleiding van Dominique Bataillie. Bemiddeling doet de mensen hun leven weer in eigen handen nemen.

DOOR SUE SOMERS / FOTO YANN BERTRAND

Van buitenaf is de bemiddelingsdienst alleen te herkennen aan het naamplaatje langs de deur. Elke verwijzing naar het gerecht ontbreekt. "We willen de locatie zo neutraal mogelijk houden", zegt Dominique Bataillie. Al kan het ook gebeuren dat gesprekken plaatsvinden met daders die nog vastzitten. Dan neemt Dominique het slachtoffer mee naar de gevangenis. "Daar gaat een heus traject aan vooraf. We zullen nooit iemand onvoorbereid naar de gevangenis laten gaan. Alles wordt uitgelegd, vanaf het moment dat de slachtoffers door de metaaldetector gaan tot wanneer ze tegenover hun gesprekspartner zitten. De cipiers van de Nieuwe Wandeling hebben daar gelukkig oog voor. Gevangenisgesprekken vinden meestal plaats in de advocatenparloirs, een kale ruimte met alleen een tafel en wat stoelen. Voor herstelbemiddeling kunnen we rekenen op een gezelligere ruimte."

Maar zelfs al zijn beide partijen zo goed mogelijk voorbereid, dan nog is de impact enorm. "Je ziet pas echt wat het effect van een bemiddeling is op het moment dat ik het eerste teken van de andere partij overbreng. Er zijn daders die op voorhand heel goed weten wat ze hun slachtoffers willen vertellen, maar die volledig dichtklappen wanneer het slachtoffer voor hen komt zitten."

Aan een eerste ontmoeting tussen dader en slachtoffer gaat heel wat voorbereidend werk vooraf. De meeste gesprekken voert de herstelbemiddelaar tijdens huisbezoeken, in de vertrouwde omgeving van zowel dader als slachtoffer. "Dat maakt het voor hen gemakkelijker om hun verhaal te doen. Als een aanvraag binnenkomt, doen we de niet-aanvrager een schriftelijk aanbod. We leggen uit wie we zijn, wat ons werk inhoudt en we vragen of ze zin hebben in een gesprek. Nemen ze contact op, dan stellen wij een afspraak voor. Op een eerste ontmoeting bekijken we of de bemiddeling zinvol kan zijn en geef ik zowel dader als slachtoffer de ruimte om hun kant van het verhaal te vertellen."

Soms komt er onmiddellijk een ontmoeting, soms volgen eerst afzonderlijke gesprekken. Het resultaat kan in beide gevallen een bemiddelingsovereenkomst zijn, afspraken op papier die dader en slachtoffer binden en die aan het gerechtelijk dossier worden toegevoegd. Al hoeft dat niet, boodschappen uitwisselen via de herstelbemiddelaar kan ook. "Sommige slachtoffers willen naar de supermarkt kunnen blijven gaan zonder zich voortdurend te moeten afvragen wie het is. Een minderheid kiest ervoor samen rond de tafel te gaan zitten om te praten. Vaak is er toch nog schroom, soms zelfs schrik, om de ander te ontmoeten."

Fysieke integriteit

Een herstelbemiddelaar, zo heet het officieel, is iemand die aan daders en slachtoffers die betrokken zijn bij een gerechtelijke procedure de gelegenheid geeft om met elkaar in gesprek te gaan over wat er is gebeurd. Over wat de gevolgen zijn en over de noden en verwachtingen die ze daaromtrent hebben. Doel is dat beide partijen meer stem krij-

'Spijt kan gratis klinken, maar het zijn de enige woorden die we hebben'

gen in de zaak waar ze rechtstreeks in betrokken zijn. Dader en slachtoffer krijgen, en dat kan zowel voor als na het vonnis zijn, de kans om zelf te zoeken naar manieren om de ontwijching draaglijk te maken, los van de procedure bij het gerecht. Herstelbemiddeling als eerste stap in de verwerking van het misdrijf.

"Een bemiddelaar gaat op zoek naar hoe twee partijen elkaar kunnen vinden", legt Bataillie uit. "Misschien kunnen ze het eens worden over iets, krijgen ze een gelijke kijk op het misdrijf. Dat is ook wat 'suggnomè' wil zeggen in het Grieks: het samen begrijpen van eenzelfde realiteit."

Au fond hebben de daders hun misdrijven niet gewild. Elke keer merk ik dat zij net als de slachtoffers na de feiten vooruit willen in het leven

Voor veel zaken is dat niet evident, erkent Bataillie. "Er zijn misdrijven waarbij mensen elkaar helemaal niet kunnen vinden en waar de meningen verschillend blijven. Wat wij dan alsnog bieden is de mogelijkheid aan dader en slachtoffer om hun verhaal te doen. Als het resultaat uiteenlopende meningen geeft, dan is dat zo. Zowel dader als slachtoffer hebben het dan tenminste geprobeerd. Ze hebben hun zaak weer in eigen handen kunnen nemen."

Herstelbemiddeling is meer dan gelegenheid bieden aan de dader om sorry te zeggen en aan het slachtoffer om zijn leed te tonen. Ze beslissen zelf wat ze willen bespreken. Geeft een van beide partijen aan dat een bepaald onderwerp taboe is, dan wordt dat gerespecteerd. "Als een dader niet kan antwoorden op de vraag waarom hij iets heeft gedaan, dan moet het slachtoffer dat aanvaarden."

De meeste misdrijven waarmee de herstelbemiddelaar te maken krijgt zijn persoonsdelicten, zaken waarbij mensen in hun fysieke integriteit zijn aangeast. Opzettelijke slagen en verwondingen, partnergeweld, moord en doodslag,

seksuele delicten. Maar ook vermogensmisdrijven: diefstallen, tigerkidnappings, carjackings. "Waar het meestal om gaat is dat slachtoffers in hun privacy zijn aangetast. Dieven zijn in huis geweest, hebben in spullen gesnuffeld waardoor het veiligheidsgevoel weg is. Daders denken gemakkelijk: 'Oké, ik heb iets gestolen, ik zal dat vergoeden'. Maar herstel gaat veel dieper. Een slachtoffer wil duidelijk maken dat niet alleen zijn spullen zijn gestolen, maar dat de dader hem ook zijn gevoel van veiligheid heeft ontnomen."

Als het gaat over misbruik of partnergeweld, probeert de herstelbemiddelaar het verleden ter sprake te brengen. "In

daderhulpverlening, advocatuur, allemaal moeten ze één voor één worden benaderd. En altijd zijn er nieuwe advocaten, nieuwe procureurs die je van je bestaan op de hoogte moet brengen."

Ivoren toren

Of herstelbemiddeling tot een snellere verwerking van de feiten leidt, durft Dominique Bataillie niet te beweren. "Wat ik wel merk, is dat mensen het gevoel hebben dat ze ermee vooruit zijn geraakt. Ze hebben zich een beeld kunnen vormen van de andere partij. Voor sommige slachtoffers is het belangrijk dat ze de dader ook eens van een andere kant zien. Dat ze hem niet alleen maar beschouwen als 'de crimineel'."

"Veel daders worstelen ook met de verontschuldigungs kwestie: wel of niet excuseren? Ze denken dat het niet betaamt sorry te zeggen. Praten over het misdrijf valt hen niet gemakkelijk, zeker niet als ze geconfronteerd worden met de gevolgen voor de slachtoffers. Sommige situaties zijn gewoon niet te herstellen. Als iemand het leven heeft gelaten, dan is dat onomkeerbaar, zelfs al zeg je duizend keer 'het spijt me'. Dat kan gratis klinken, maar tegelijk zijn het de enige woorden die we hebben om ons te uiten."

Weerzin om op te treden in een dossier heeft Dominique nog nooit gevoeld. Wat niet wegneemt dat ze niet ongevoelig blijft voor bepaalde misdrijven. Zedenfeiten vallen haar altijd zwaar, zeker als ze merkt dat daders de neiging hebben de feiten te minimaliseren. Ook moeilijk: dossiers waarin door beide partijen feiten zijn gepleegd. "Burenruzies die eindigen in regelrechte misdrijven, dat is niet zwart-wit. Als bemiddelaar moet je peilen naar waar elke partij op zich verantwoordelijk voor is."

Dominique is precies tien jaar actief als herstelbemiddelaar, even lang als de vzw waarvoor ze werkt bestaat. Ze was er van in het begin bij. "Ik werkte bij een organisatie voor belangenverdediging van gescheiden mannen en minderjarige kinderen toen ik eind 1998 de vacature van Suggnomè zag voor een herstelbemiddelaar in Kortrijk. Op 1 april 1999 ben ik begonnen, met letterlijk niets. Een

lokaal met een tafel en stoelen, dat was het. Geen telefoon, geen computer, geen collega's. Ik moest van nul beginnen met een nieuw project in een voor mij nieuwe omgeving. Mijn eerste opdracht was met alle actoren van Justitie gaan praten om hen te enthousiasmeren voor ons project."

Het werd een boksmatch tegen vooroordelen. Bemiddelen? Wat valt er te bemiddelen tussen dader en slachtoffer? Dat is toch alleen maar om ervoor te zorgen dat de dader zijn straf ontloopt? Advocaten voelden zich verongelukkig. Een bemiddelaar die zich gaat bezighouden met schadevergoedingen? Broodroof! En waren bemiddelaars niet de nieuwe maatschappelijke assistenten, geitenwollensokkenvolk in een nieuw kleedje? "We waren zogezegd naïef, wisten niet waarmee we bezig waren", zegt Dominique. "Justitie was de ivoren toren en wij voelden ons machteloos. Alsof we met een beitelte op die toren zaten te kerven."

Tien jaar later staan de zaken er anders voor. Dankzij haar netwerk belanden dossiers tegenwoordig al vanzelf op Dominiques bureau, dat zich nu in Gent bevindt. De herstelbemiddelaar heeft zijn plaats veroverd in het juridische landschap en ook hulpverleners kennen de weg naar de bemiddelingsdienst. "We hebben kunnen aantonen dat we professioneel werken, dat we beide partijen in het overleg blijven betrekken. Wij zijn noch advocaat, noch therapeut, noch hulpverlener. Beschouw ons gerust als het communicatiekanaal tussen dader en slachtoffer."

Egoïsme

Bemiddeling is een proces dat een beweging op gang brengt. Daders en slachtoffers krijgen inzichten, waardoor hun motivatie verschuift. Daders die aanvankelijk alleen meededen uit egoïsme, omdat ze aan het gerecht wilden tonen dat ze met hun zaak bezig zijn, krijgen een mentale tik als de eerste signalen van hun slachtoffers binnenkomen. Diezelfde slachtoffers krijgen een vollediger beeld van hun agressor.

En de herstelbemiddelaar? Krijgt die inzicht in het kwade? "Toch in de banaliteit ervan", zegt Dominique. "De constante vraag in ons werk is: 'Waarom?' Waarom is mij dat aangedaan? Waarom ben ik over de schreef gegaan? Vaak zijn daar geen antwoorden op. Soms gebeuren dingen gewoon. Maar handelingen die ogenschijnlijk weinig betekenen, kunnen immense gevolgen hebben. Ik kan niet zeggen dat ik in die tien jaar de misdadiger heb doorgrond. Geen enkel dossier is hetzelfde, geen enkele dader is gelijk. Au fond hebben de daders hun misdrijven niet gewild. En elke keer merk ik dat zij net als de slachtoffers na de feiten vooruit willen in het leven."

Mislukte herstelbemiddelingen zijn zeldzaam. "Het is zo dat men elkaar soms niet vindt", geeft Dominique toe. "Maar dat wil niet zeggen dat de stappen die zijn gezet niet betekenisvol zijn geweest. Voor mij is het belangrijk dat de betrokkenen het gevoel hebben dat ze opnieuw een stem hebben gekregen, dat ze weer verder kunnen. In het beste geval zijn de dingen duidelijker geworden en zijn ze hun angst voor een stuk kwijt. Er is een ontzettende nood, zowel bij daders als bij slachtoffers, aan een luisterend oor. Dat op zich kan al louterend zijn."

"Wij zijn vaak de eersten die na het misdrijf terug over de vloer komen. De instante hulpverlening is weggevallen en sommigen beseffen pas bij ons dat ze hulp moeten zoeken. Soms kan mijn bijdrage maar dat zijn. Dat er geen effectieve communicatie tussen dader en slachtoffer op gang is gekomen, maar dat ze toch weer de controle over zichzelf hebben overgenomen."

VORIGE MAANDAG IN DEEL 2:
de moleculaire kok
MORGEN IN DEEL 4:
de belpelpresentator